

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

ภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และสาละวิน มีพื้นที่กว้างขวางครอบคลุมหลายประเทศ คือ ประเทศไทย สหภาพพม่า สาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ราชอาณาจักรกัมพูชา และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม โดยแต่ละประเทศต่างมีความสัมพันธ์กันด้านต่าง ๆ คือ ด้านประวัติศาสตร์ ด้านสังคมวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษาและการเมือง ซึ่งในภูมิภาคนี้มีอัตลักษณ์วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ที่โดดเด่น และมีลักษณะเฉพาะถิ่น โดยเฉพาะด้านภาษา วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อด้านต่าง ๆ การศึกษาวิจัยในลักษณะพื้นที่ศึกษาในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และสาละวิน เป็นไปเพื่อความตระหนักในการศึกษา เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ และภูมิปัญญา ทั้งการรื้อฟื้น ทบทวน และปรับใช้ เพื่อเป็นการสืบทอดวัฒนธรรม และเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมไปสู่ความมีสมานฉันท์ และสันติสุขในภูมิภาค

อาณาจักรล้านนา หรือเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยในปัจจุบัน เป็นเขตพื้นที่ในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และลุ่มน้ำสาละวิน ที่มีความสัมพันธ์กันของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้งด้านวัฒนธรรมประเพณี ภาษา ศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ จากการที่มีวัฒนธรรมฐานรากใกล้เคียงกัน มีวิถีชีวิต ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม รวมทั้งมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาหลัก ทุก ๆ สิ่งดังกล่าวได้หล่อหลอมกลายเป็นวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ตลอดปี ดังปรากฏในประเพณี 12 เดือนล้านนา และได้ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่าในปัจจุบันนี้เทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้า และเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมอย่างรวดเร็วก็ตาม

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม และวัฒนธรรมในปัจจุบัน มีประเพณีหลายอย่างเริ่มเปลี่ยนแปลง และเสื่อมสลายไป เช่น ประเพณีสงกรานต์ กลุ่มคนหนุ่มสาวส่วนใหญ่มุ่งแต่กิจกรรมการเล่นสาดน้ำที่สนุกสนานมากกว่าการทำบุญตามความเชื่อเดิม รวมทั้งประเพณีการรดน้ำดำหัวผู้อาวุโสของครอบครัวอีกด้วย และสำหรับ “งานปอยหน้อย” หรือ “ปอยบวชลูกแก้ว” (บรรพชาสามเณร) แต่เดิมนั้นในท้องถิ่นล้านนามีวัดเป็นแหล่งการศึกษาเรียนรู้สำหรับเด็กผู้ชาย ชาวบ้านในชุมชนนิยมให้ลูกชายได้บวชเรียน เพื่อศึกษาเรียนรู้ และสืบทอด

พุทธศาสนา รวมทั้งรับการถ่ายทอดภูมิปัญญาต่าง ๆ แต่ปัจจุบันระบบการศึกษาของประเทศไทย ได้เน้นการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นหลัก พ่อแม่จึงนิยมส่งเสริมให้ลูก ๆ เรียนในระบบ โรงเรียนมากกว่าการบวชเรียน จึงทำให้มีจำนวนผู้บวชในแต่ละวัดลดลง ทำให้การจัดงาน ปอยน้อยลดน้อยลงไป

แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาข้อมูลภาคสนามเบื้องต้นผู้วิจัยพบว่า งานประเพณี “ปอยหลวง” วัดต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน ยังมีการจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

คำว่า “ปอย” ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ (2542: 4610) ใช้คำว่า “พอย” (ปริวรรต) แต่อ่านว่า “ปอย” ซึ่ง มณี พยอมยงค์ (2543: 119) กล่าวว่า “ประเพณีปอย” คือ งานฉลอง หรืองานรื่นเริง และงานเทศกาลที่จัดขึ้น คำว่า “ปอย” มาจากภาษาพม่าว่า “ปเวณี” หรือ “ปเวณี” แต่ชาวพม่าออกเสียงภาษาพูดเร็ว จึงฟังเพี้ยนเป็นเสียง “ปอย” ดังนั้น เมื่อมีการจัดงานเฉลิมฉลองสมโภช หรืองานประเพณีต่าง ๆ ชาวล้านนาจึงเรียกงานต่าง ๆ ว่า “งานปอย...” เช่น ปอยหลวง ปอยน้อย หรือปอยลูกแก้ว ปอยข้าวสังข์ (งานทำบุญอุทิศถึงญาติพี่น้องที่ถึงแก่กรรมไปแล้ว) และปอยล้อ (งานศพพระสงฆ์)

งานประเพณีปอยหลวงเป็นงานเฉลิมฉลองสมโภชถาวรวัดอุ หรือเสนาสนะของวัด หลังจากคณะศรัทธาชาวบ้านร่วมกับวัด และเครือข่ายวัฒนธรรมของวัด ได้ระดมทุนโดยการนำ องค์ผ้าป่า หรือองค์กฐิน มาถวาย เพื่อสมทบทุนในการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ โบสถ์ วิหาร ศาลาเปรียญ ฯลฯ เพื่อใช้ในการกิจกรรมทางพุทธศาสนา ดังที่ วิเชียร สุรินตะ และอุไร ไชยวงศ์ (2549: 375) ได้ศึกษา และกล่าวถึงการก่อสร้างเสนาสนะต่าง ๆ ในสมัยพุทธกาล ในครั้งที่ พระพุทธเจ้าเสด็จกรุงราชคฤห์เป็นครั้งแรก พระเจ้าพิมพิสารทรงถวายเวฬุวนารามเป็นที่ประทับ พร้อมเหล่าภิกษุ เช้าวันหนึ่งราชคฤห์เศรษฐีเข้าไปสู่อุทยานเห็นเหล่าภิกษุที่อาศัยอยู่นั้น มีอาการ น่าเลื่อมใส ท่านเศรษฐีจึงถามเหล่าภิกษุนั้นว่าจะสร้างวิหาร และกุฏิเพื่อถวาย จะรับได้หรือไม่ ภิกษุเหล่านั้นตอบว่า พระพุทธเจ้ายังไม่ทรงอนุญาต เศรษฐีจึงขอเหล่าภิกษุให้พูลพระพุทธเจ้าว่า พระองค์จะทรงอนุญาตหรือไม่ ครั้นพระพุทธเจ้าทรงทราบเหตุแล้ว ได้กล่าวอนุญาต เสนาสนะ คือ ที่นอนที่พนัก 5 ชนิด ได้แก่ วิหาร ๑ (กุฏิมีหลังคา มีชายคาสองข้าง) อโศก ๑ (โรงเรือนหรือ รานที่มุงซีกเดียว อีกด้านเปิดโล่ง) ปราสาท ๑ (เรือนยอด หรือกุฎาคาร) หัมมียะ ๑ (เรือนแบบหนึ่ง หลังคาตัด) และคูหา (ถ้ำแห่งภูเขา) ท่านเศรษฐีสร้างวิหารเสร็จในวันเดียว ๖๐ หลัง แล้วเข้าเฝ้า พระพุทธเจ้ากราบทูลว่าควรปฏิบัติเช่นไร พระองค์ตรัสแนะว่า ให้ตั้งอุทิศไว้เพื่ออุทิศสงฆ์ คือ อุทิศให้แก่ภิกษุอันมาถึงแล้ว หรือยังมาไม่ถึงจากทิศทั้ง ๔ พระพุทธเจ้าทรงอนุโมทนาท่านนั้นว่า การถวายวิหารก็เพื่อเป็นที่สำหรับภิกษุเพื่อเป็นที่เร้น เพื่อความสำราญ เพื่อบำเพ็ญสมณวิปัสสนา ยังประโยชน์แก่พระศาสนา

ในสมัยราชวงศ์มังราย ความรุ่งเรืองของศาสนาพุทธมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองหริภุญไชย โดยเฉพาะในรัชสมัยของพระเจ้าเกื้อนา (พ.ศ. 1910 – 1931) ในปี พ.ศ. 1912 พระองค์ได้อาราธนาพระสุมนเถระจากสุโขทัยให้เข้ามาเผยแผ่พุทธศาสนานิกายลังกาวงศ์ และทรงสร้างวัดบุปผาราม หรือวัดสวนดอก ถวาย ด้วยความเจริญของศาสนาในอาณาจักรล้านนาตัวเอง ส่งผลให้ศาสนิกชนนิยมที่จะบำรุงพระศาสนาด้วยการสร้างศาสนวัตถุ มีวัดใหม่ ๆ เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ทั้งที่สร้างโดยกษัตริย์ เจ้าเมือง และชาวบ้านทั่วไป การก่อสร้างศาสนวัตถุไว้เป็นจำนวนมากนี้ต้องใช้ทั้งกำลังคน และกำลังทรัพย์เป็นจำนวนมาก จึงสะท้อนให้เห็นถึงความเลื่อมใสศรัทธาในพระศาสนา ความเชื่อเรื่องอานิสงส์ผลบุญของการสร้างพระวิหารของผู้ที่ศรัทธาถวายเป็นทาน (วิเชียร สุรินทร์ และอุไร ไชยวงศ์, 2549: 376) สอดคล้องกับคำกล่าวของ เรจินอล เลอ เมย์ (Reginald le May, 1999: 135) กล่าวว่า “ในปี พ.ศ. 1973 (ค.ศ. 1430) พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองทั่วไปในล้านนา ได้มีการก่อสร้างวัดขึ้นจำนวนมาก เพื่อเป็นการสักการบูชาพระพุทธเจ้า” จากคำกล่าวเป็นช่วงสมัยพระญาสามฝั่งแกน ซึ่งยังเป็นยุคที่ล้านนามีความเจริญรุ่งเรืองต่อเนื่องมาจากสมัยพระญาเกื้อนา

ด้วยความเจริญรุ่งเรืองของพุทธศาสนา และนิยมสร้างวัดถวายในสมัยอาณาจักรล้านนา นั้น เมื่อการดำเนินการก่อสร้างเสร็จ มีการจัดงานปอยหลวง เพื่อเป็นการเฉลิมฉลอง เช่น ในปี พ.ศ. 1991 พระเจ้าติโลกราชทรงสถาปนาวัดป่าแดง กล่าวว่า “...คันทว่าอุโบสถอุปปนิมิตก็เพิกฉลองตั้ง พอย (ปอย) หลวงเลี้ยง 7 วัน 7 คืน ก็เรียกว่า ป่าแดงแล...” (สมหมาย เปรมจิตต์, 2518: 27-28) และในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ผูกที่ 7 กล่าวว่า “...เลิงสก 1156 ตัว (พ.ศ. 2337) ศรัทธาเจ้ามหาอุปราช (พระเจ้ากาวิละ) ได้สร้างวิหารวัดอินทิล (อ.ป่าซาง จ.ลำพูน) แลได้สร้างพระพุทธรูปเจ้าองค์ 1 ไว้เป็นที่ไหว้และบูชาแก่คนและเทวดาทั้งหลาย สมณพราหมณ์ทั้งหลายได้อบรมสมโภชฉลองเบิกบายกระทำบุญหื้อทานถ่มมหรสพเป็นปอยลาม อันใหญ่เป็นปฐมวารในปีนั้น...” (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และเดวิด ้วยอาจ, 2543: 165)

จากหลักฐาน และวิวัฒนาการการก่อสร้างวัด และเสนาสนะเพื่อถวายในพุทธศาสนา ดังกล่าว พบว่า การสร้างเสนาสนะเพื่อถวายไว้ในกิจกรรมของพระพุทธศาสนาดำเนินมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล และชัดเจนมากขึ้นในสมัยราชวงศ์มังราย เมื่อมีการก่อสร้างเสนาสนะต่าง ๆ แล้วเสร็จในแต่ละครั้งมีการจัดงานเฉลิมฉลองสมโภชอย่างยิ่งใหญ่ ที่เรียกว่า ปอยหลวง ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลภาคสนาม ในปัจจุบันพบว่าในจังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน วัดต่าง ๆ มีการก่อสร้างและ/หรือบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ และเสนาสนะต่าง ๆ ทั้งเป็นการบำรุงพระศาสนาให้คงอยู่ และเป็นการพัฒนาวัดให้เรียบร้อยสวยงาม เป็นหน้าเป็นตาของชุมชน งานปอยหลวง เป็นงานที่จัดขึ้นหลังจากการก่อสร้าง หรือการบูรณปฏิสังขรณ์เสร็จแล้วเท่านั้น ทางวัดไม่ได้จัดขึ้นเป็นงานประจำปี

ปัจจุบันคณะสงฆ์มีประกาศว่าแต่ละวัดต้องใช้งบประมาณอย่างน้อย 1 ล้านบาทขึ้นไปเท่านั้น จึงจะสามารถขออนุญาตจัดงานปอยหลวงได้ ดังนั้น การจัดงานปอยหลวง จึงเป็นงานที่สำคัญมากของวัด และชุมชน เพราะกว่าคณะสงฆ์ชาวบ้านได้ร่วมกันระดมทุนในการก่อสร้างจนแล้วเสร็จนั้น อาจใช้เวลาร่วม 10 ปี ดังนั้น เมื่อมีงานปอยหลวงคณะสงฆ์ชาวบ้าน และญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกล จึงให้ความสำคัญร่วมกับทางวัดจัดงานขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ ด้วยความศรัทธาต่อพุทธศาสนา ความเชื่อในอานิสงส์ของการทำบุญ ความเชื่อในการถวายทานไว้สำหรับภพหน้าของตนเอง และร่วมอุทิศบุญกุศลแก่บรรดาญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว

งานปอยหลวง เป็นงานวัฒนธรรมประเพณีที่อยู่คู่กับสังคมวัฒนธรรมล้านนามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น พบว่า งานปอยหลวงมีองค์ประกอบที่สำคัญ ทำให้ยังคงเป็นงานประเพณีที่มีบทบาทสำคัญในปัจจุบัน คือ ด้านพิธีกรรมทางศาสนา เช่น พิธีพุทธาภิเษก (อบรมสมโภชพระประธาน) พิธีการสวดเบิก-การเทศนา พิธีการกวนข้าวทิพย์ พิธีการแห่อัญเชิญพระอุปคุต เป็นต้น ด้านความเชื่อ ชาวบ้านมีความเชื่อในอานิสงส์ของการทำบุญเป็นทานบารมีครั้งยิ่งใหญ่ของชีวิต ด้านสังคม วัด และคณะสงฆ์ชาวบ้านมีเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชน หรือ หัววัด เป็นสิ่งที่ทำให้ท้องถิ่นยังคงมีความสัมพันธ์ในลักษณะบ้านพี่เมืองน้อง ชุมชนหมู่บ้านต่างๆ ในล้านนายังคงมีวิถีชีวิตแบบอาศัยพึ่งพากัน ช่วยเหลือต่างตอบแทนเกื้อกูลกันอยู่เสมอ และมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นในทางสังคม ดังที่ พรพิไล เลิศวิชาและอรุณรัตน์ วิเชียรเขียว (2546: 132) กล่าวว่า สายใยที่ผูกพัน “หัววัด” เข้าด้วยกันไม่ใช่ตัวประเพณีหรือพิธีกรรม หากแต่คือระบบครอบครัวเครือญาติ ระบบเหมืองฝาย และระบบศรัทธาวัดที่เป็นพื้นฐานอยู่ก่อน ทำให้ผู้คนรู้สึกว่าเขาต้องการจะสัมพันธ์กันเนื่องไปจนถึงด้านศาสนา ประเพณี พิธีกรรมอันยิ่งใหญ่ที่ระบบหัววัดสร้างขึ้นมา เสมือนฟันเชือกที่ผูกพันกลมเกลียวจนแน่นแฟ้น ก็คือ “ประเพณีปอยหลวง” อีกทั้งการร่วมกันธำรงรักษาวัฒนธรรมที่ดีงามของตนเองและชุมชนท้องถิ่น และงานปอยหลวงมีมหรสพต่าง ๆ ที่สร้างความสุขให้กับผู้ร่วมทำบุญมากมาย ทำให้งานปอยหลวง เป็นงานที่มีบทบาทสำคัญในสังคมวัฒนธรรมเชียงใหม่ และลำพูน การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความตระหนักและมีความต้องการศึกษาองค์รวมของงานปอยหลวง โดยเฉพาะองค์ประกอบสำคัญดังกล่าว

งานประเพณีปอยหลวงเป็นประเพณีสำคัญของชาวพุทธ รวมทั้งเป็นการทำนุบำรุงและสืบต่อพุทธศาสนา และธำรงไว้ซึ่งคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณี ดังที่ มณี พยอมยงค์ (2543: 3-4) กล่าวว่า “การคำนึงถึงวัฒนธรรมประเพณีโดยการยึดจริยธรรมในเชิงประเพณีมีความสำคัญต่อชุมชนมาก เพราะเป็นเครื่องมือในการสร้างความสามัคคี สร้างให้เกิดความรักและห่วงแหนสิ่งมีอยู่ในชุมชนนั้นมิให้สูญหาย หรือถูกประเพณีอื่นแทรกแซงได้” ดังนั้น การศึกษาบทบาท และคุณค่าของงานปอยหลวง ซึ่งเป็นงานประเพณีที่สำคัญในสังคมวัฒนธรรมของชาวเชียงใหม่ และลำพูน

จะมีบทบาทสำคัญต่อชุมชนอย่างไร และจะช่วยสร้างความสามัคคี และความสามานฉันท์ในชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งจะเป็นเกราะป้องกันการแทรกแซงจากวัฒนธรรมประเพณีอื่น ๆ หรือไม่ เป็นสิ่งที่ต้องหาคำตอบต่อไป

การศึกษางานวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ล้วนมีคุณค่าต่อชุมชนและสังคม การศึกษาดังกล่าวมีคุณค่าด้านต่าง ๆ ดังนั้น การศึกษาถึงคุณค่าของงานปอยหลวง ซึ่งเป็นงานประเพณีวัฒนธรรมงานหนึ่งในสังคมวัฒนธรรมล้านนา จะมีคุณค่าต่าง ๆ อย่างไร ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเพื่อหาคำตอบจากการศึกษาประวัติความเป็นมา และพัฒนาการของงานปอยหลวง องค์ประกอบ และกิจกรรมต่าง ๆ ของงานปอยหลวง โดยการศึกษาค้นคว้าทั้งจากการวิเคราะห์เอกสารตำนาน ทั้งข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ งานวิจัย ตำรา ฯลฯ รวมทั้งการจัดเก็บข้อมูลภาคสนาม มุ่งประเด็นในการวิเคราะห์ให้ได้คำตอบในเชิงคุณค่าของงานประเพณีปอยหลวงในสังคมวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน

งานประเพณีปอยหลวง เป็นงานประเพณีที่สำคัญของชุมชน มีความผูกพันกับพุทธศาสนา การอาศัยอยู่ร่วมกันของคณะศรัทธาชาวบ้านในชุมชน และญาติพี่น้องชาวบ้านชุมชนอื่น ๆ เมื่อมีงานปอยหลวง ผู้ร่วมงานซึ่งประกอบด้วยญาติพี่น้อง เพื่อนสนิทมิตรสหาย ต่างมารวมกันจำนวนมาก ทำให้งานปอยหลวงกลายเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ของชุมชน ทุกคนต่างตั้งใจมาร่วมทำบุญอย่างพร้อมเพรียงกัน ดังนั้นการศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทและคุณค่าของงานปอยหลวงต่อสังคมวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน ผู้วิจัยมั่นใจว่า ผลจากการวิจัยในครั้งนี้จะทำให้สังคมและชุมชนท้องถิ่นตระหนักถึงบทบาท และคุณค่าของงานประเพณีปอยหลวงในสังคมวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน และเป็นการบันทึกข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้จากการจัดงานประเพณีปอยหลวง ช่วยสืบสาน และสืบทอดพุทธศาสนา และธำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของล้านนาไว้ให้คงอยู่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิหลังความเป็นมาของงานปอยหลวงล้านนา
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของงานประเพณีปอยหลวง ในจังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน
3. เพื่อศึกษาบทบาท และคุณค่าของงานประเพณีปอยหลวงต่อสังคมวัฒนธรรมจังหวัด

เชียงใหม่ และลำพูน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ด้านการนำผลงานวิจัยไปใช้

1. นำผลการวิจัยมาจัดพิมพ์เผยแพร่ และนำเสนอในการประชุมสัมมนาทางวิชาการ ระดับชาติ และระดับนานาชาติ
2. นำองค์ความรู้จากผลงานวิจัยไปนำเสนอให้หน่วยงานทางราชการ และเอกชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น คณะสงฆ์ และวัดต่าง ๆ ในเขตภาคเหนือตอนบน เพื่อเป็นแนวทาง ในการวางแผนการจัดการงานด้านวัฒนธรรม ตลอดจนการวางแผนการจัดงานในปีต่อไป
3. นำไปต่อยอดเป็นเอกสารตำรา พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในระดับศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้สร้างความรู้ความเข้าใจในส่วนของล้านนาศึกษา ในหลักสูตรการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ระดับปริญญาโท และยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา ในระดับปริญญาเอก
4. เป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการศึกษาวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรม- รวมทั้งรูปแบบ และความสัมพันธ์ของศาสนา ประเพณี พิธีกรรม รวมทั้งศิลปะการแสดง ในประเทศไทย และต่างชาติ
5. เพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการขึ้นทะเบียนมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของไทย โดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม และมรดกภูมิปัญญาของโลกต่อไป

ด้านองค์ความรู้

1. ได้ทบทวน และสอบทานความรู้ ตลอดจนปรากฏการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของ ประเพณีปอยหลวง
2. ได้สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับชุมชน ตลอดจนผู้มีส่วนร่วม ในการรักษา และสืบสาน ประเพณีที่สำคัญของล้านนา

ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในแนวทางของวัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) เน้นการศึกษาวิเคราะห์ และตีความข้อมูลจากการวิจัยสนามเป็นหลัก และศึกษา ตีความ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลเอกสาร รวมทั้งงานวิจัย การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แบ่ง ขอบเขตในการศึกษา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ ศึกษา คือ จังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน ซึ่งมีความสัมพันธ์กันทางสังคมวัฒนธรรม คือ ศาสนา ความเชื่อ ประเพณี ภาษา วิถีชีวิต เป็นต้น

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบขอบเขตเนื้อหา สำหรับการศึกษาที่เกี่ยวกับประเพณีปอยหลวง คือ ภูมิหลังความเป็นมา บทบาท และคุณค่า องค์กรประกอบ และกิจกรรมของงานปอยหลวง รวมทั้งความสัมพันธ์ของเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชน

3. ขอบเขตด้านบุคคลข้อมูล (Key Informant) ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ กำหนดศึกษาข้อมูลจากบุคคลข้อมูลในวัดที่มีการจัดงานปอยหลวงมาแล้วไม่เกิน 5 ปี บุคคลข้อมูล หลักประกอบด้วย พระสงฆ์ คือ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส หรือ พระสงฆ์ผู้ทรงภูมิปัญญา รวมทั้งมัคนายก หรือปุจฉาจารย์ ชาวบ้านอาวุโสที่เป็นผู้ทรงภูมิปัญญา ในหมู่บ้าน และชุมชนต่าง ๆ กลุ่มเยาวชน และผู้ให้การอุปถัมภ์วัด ในจังหวัด เชียงใหม่ และลำพูน

4. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษาวิจัย ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนด ช่วงเวลาในการศึกษาภาคสนามจากงานปอยหลวงในปี พ.ศ. 2552 – 2556

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดข้อตกลงเบื้องต้น ดังนี้

1. ขั้นตอนของการนำเสนอข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้ศัพท์ภาษา และบทสวด เป็นภาษาท้องถิ่น เพื่อการสื่อความหมายตรงกับการออกเสียงตามภาษาพูดของผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่ วิจัย

2. ผู้วิจัยเลือกใช้คำว่า “ปอย” แทนคำว่า “พอย” ในการปริวรรต เพราะเป็นชื่อเรียกที่ รับรู้ และมีความเข้าใจสำหรับการสื่อความหมายในพื้นที่ศึกษา และตรงกับ การออกเสียงภาษาพูด ของผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่ และเลือกใช้คำศัพท์ต่าง ๆ ที่ตรงกับ การออกเสียงภาษาพูดของผู้ให้ข้อมูล โดยไม่ใช้ภาษาจากการปริวรรต เช่น “ตุง” แทนคำว่า “ทุง” เป็นต้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้วิจัยได้จัดเรียงลำดับคำนิยามศัพท์เฉพาะในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ตามลำดับตัวอักษร ดังนี้

แก้วสามประการ หมายถึง สิ่งเคารพบูชาของคณะศรัทธาชาวบ้านล้านนา ซึ่งหมายถึง “พระรัตนตรัย”

คณะศรัทธา หมายถึง พุทธศาสนิกชนที่อาศัยอยู่ในปริมาตรของวัดในชุมชน หรือ ชุมชนอื่น ๆ ที่มีปฏิสัมพันธ์ และมีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

คุณค่า หมายถึง สิ่งที่มีประโยชน์ หรือมีคุณค่าสูง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 253) หรือลักษณะที่พึงประสงค์ คุณค่าเป็นนามธรรมอันเกิดจากการประเมินข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์

ธรรมชาติ และวิทยาศาสตร์สังคม คุณค่าเกิดจากการประเมินไม่ใช่การวัด เพราะคุณค่าเป็นนามธรรม คุณค่าเป็นสิ่งที่กำหนดเองไม่ได้ต้องเกิดจากมติของคนส่วนใหญ่ และเป็นที่ยอมรับของคนส่วนมาก (พิชญพล สุวณฺณโรโป, พระ, (2554: 81) คุณค่า (value) หมายถึง ค่า, คุณค่า: คุณสมบัติที่ได้จากการประเมินสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ความงามเป็นค่าทางศิลปะ ความดีเป็นค่าทางจริยธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2540: 104) ในงานวิจัยนี้ให้ความหมายของ คุณค่า หมายถึง สิ่งที่มีประโยชน์ มีคุณค่าสูง เป็นคุณค่าที่เกิดจากการประเมินจากสังคม

บทบาท หมายถึง การทำหน้าที่กำหนดไว้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 602) หรือพฤติกรรมที่สังคมกำหนด และคาดหวังให้บุคคลกระทำ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2532: 315) ในงานวิจัยนี้ หมายถึง บทบาทของงานปอยหลวงต่อสังคมวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน

ปอยหลวง หมายถึง งานเฉลิมฉลองสมโภชศาสนสถาน เสนาสนะ และ/หรือถาวรวัตถุของวัด หลังจากการก่อสร้าง หรือบูรณปฏิสังขรณ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว

ศรัทธาอุปถัมภ์ หมายถึง พุทธศาสนิกชนทั้งในชุมชน และนอกชุมชน ที่ให้การสนับสนุนวัดด้วยการถวายปัจจัยในการก่อสร้างเสนาสนะ และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เป็นเจ้าภาพอุปถัมภ์ทอดปัจจัยไทยธรรมสำหรับถวายพระสงฆ์ เป็นต้น

สังคมวัฒนธรรม หมายถึง การมองวัฒนธรรมในลักษณะที่มีการเคลื่อนไหวโดยการที่ไปสัมพันธ์กับกลุ่มชน หรือกลุ่มมนุษย์ที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรม (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2542: 23) ลักษณะของวัฒนธรรมซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์กันของข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ ศาสนา ความเชื่อ วิถีชีวิต จนกลายเป็นอัตลักษณ์ของสังคมวัฒนธรรมนั้น ๆ โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดลำพูน

ห้ววัด หมายถึง เครือข่ายวัฒนธรรมกลุ่มวัดที่มีความสัมพันธ์และร่วมกัน ในสังคมวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดลำพูน ที่มีการพึ่งพาอาศัยเกื้อกูลต่างตอบแทนซึ่งกันและกันอยู่เสมอ เมื่อวัดมีการจัดงานประเพณีที่สำคัญ เช่น งานปอยหลวง งานสลากข้อม เป็นต้น